

Miljöutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 12 § i lagen om stödjande av sanering av förorenade områden

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 12 § i lagen om stödjande av sanering av förorenade områden (RP 96/2023 rd): Ärendet har remitterats till miljöutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Noora Herranen, miljöministeriet
- konsultativ tjänsteman Nina Lehtosalo, miljöministeriet
- gruppchef Mika Heinonen, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Birkaland
- ledande expert Outi Pyy, Finlands miljöcentral
- miljöchef Tommi Maasilta, Finlands Kommunförbund.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Närings-, trafik- och miljöcentralen i Birkaland.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om stödjande av sanering av förorenade områden ändras. I propositionen föreslås bestämmelser om fördelning av kostnaderna för den uppgift att ordna utredning av föroreningsgraden på områden och ordna sanering av områden som ankommer på Närings-, trafik- och miljöcentralen i Birkaland. Samtidigt sänks tröskeln för att en aktör ska omfattas av förfarandet för ordnande av utredning och av sanering. Sökanden, ägaren eller innehavaren av fastigheten eller kommunen föreslås delta i kostnaderna för utredning av föroreningsgraden på ett område och sanering av området. Avsikten är att Närings-, trafik- och miljöcentralen i Birkaland ska kunna svara för kostnaderna helt och hållet, om det är nödvändigt med hänsyn till ett allmänt miljöintresse eller om föroreningen medför eller hotar att medföra synnerligen allvarliga risker eller olägenheter för hälsan eller individens boendemiljö. Syftet med propositionen är att öka effekterna av de statliga anslag som har anvisats för ordnandet av utredning av föroreningsgraden på områden och ordnandet av sanering av områden, så att fler och mer betydande objekt än tidigare ska kunna åtgärdas genom organiseringsuppgiften.

Betänkande MiUB 2/2024 rd

Lagen avses träda i kraft den 1 maj 2024.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Sammantaget anser utskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslaget utan ändringar.

Att möjliggöra en fördelning av kostnaderna för organiseringsansvaret

Syftet med propositionen är att förbättra effekterna av att ordna utredningen och saneringen av förorenade områden och på så sätt utreda och sanera fler objekt. I Finland har man på lång sikt strävat efter att identifiera, utreda och vid behov sanera de riskområden som förorenade markområden utgör. I början av 2020 trädde lagen om stödande av sanering av förorenade områden i kraft (246/2019). I lagen föreskrivs det om beviljande av understöd enligt prövning för utredning och sanering av förorenade områden. Genom lagen kan stöd ges för istandsättning av sådana gamla riskobjekt i fråga om vilka förorenaren inte är känd eller inte längre finns. I fråga om förorening som omfattas av tillämpningsområdet för miljöskyddslagen är kommunen ofta på basis av sitt ansvar i sista hand skyldig att sanera riskobjektet.

Innan den ovan nämnda stödlagen trädde i kraft sanerades objekten som så kallat statligt avfalls- hanteringsarbete, där staten i regel genomförde projekten tillsammans med samarbetsparten. Samarbetsparterna var nästan alltid kommuner. Staten bar det huvudsakliga ansvaret för genomförandet av projektet och samarbetsparten deltog i kostnaderna. Enligt den nya stödlagen är det inte möjligt att ingå avtal om fördelningen av kostnaderna för organiseringsuppgiften, utan staten svarar för alla kostnader inom ramen för anslaget.

I propositionen föreslås bestämmelser om hur kostnaderna för uppgiften att utreda och sanera förorenade områden på samma sätt som tidigare ska fördelas mellan staten och samarbetsparterna. Utan den föreslagna ändringen bedöms det försvåra utredningen och saneringen av förorenade områden när kostnadsnivån stiger och anslagsnivån förblir oförändrad i en situation där staten i organiseringsuppgiften svarar för alla kostnader. Den ansvariga myndigheten, således Närings-, trafik- och miljöcentralen i Birkaland, kan enligt propositionen dock svara för kostnaderna helt och hållet, om det är nödvändigt med hänsyn till ett allmänt miljöintresse eller om föroreningen medför eller hotar att medföra synnerligen allvarliga risker eller olägenheter för hälsan eller individens boendemiljö.

Utskottet konstaterar att propositionens ekonomiska konsekvenser närmast gäller kommunerna, eftersom kommunerna vid sidan av företagen är sökande både i fråga om statsunderstöd och organiseringsuppgiften. I praktiken utreds dock många objekt genom organiseringsuppgiften och uppgiften är i praktiken nödvändig för att utreda och sanera betydande objekt. Stödet bedöms vara till nytta särskilt för små kommuner, eftersom de i allmänhet inte har kompetens att utreda eller sanera förorenade områden eller att genomföra upphandlingsförfaranden. Kommunen behöver då inte själv vidta åtgärderna, utan det sköts av stödmyndigheten. Enligt propositionen får små kommuner oftare stöd i form av organisering också i de situationer där kommunen enligt miljöskyddslagen i sista hand ansvarar för saneringen av ett förorenat område.

Betänkande MiUB 2/2024 rd

Sekundärt skadeansvar och bekämpning av oljeskador

Utskottet betonar i detta sammanhang allmänt den grundläggande utgångspunkten att ansvaret för en miljöskada i första hand vilar på den skadevällare som bedrivit verksamheten och som också ska ersätta kostnaderna för att bekämpa miljöskador och återställa den förorenade miljön. Ansvaret bestäms enligt den lagstiftning som gällde vid tidpunkten för skadefallet. I andra hand kan också fastighetens ägare eller kommunen vara ansvarig. Ett subsidiärt ansvarssystem behövs dock för att betalaren ska hittas också när ersättning inte kan drivas in hos den egentliga ansvariga parten till exempel på grund av insolvens eller på grund av att den ansvariga parten inte kan utredas.

Lagstiftningen om det subsidiära skadeansvarssystemet har utvecklats när det i stället för miljöskadeförsäkringssystemet inrättas en miljöskadefond. Den nya lagen om miljöskadefonden träder i kraft den 1 januari 2025. Till utgången av 2024 sköts de skador som omfattas av det sekundära ansvaret av Miljöförsäkringscentralen. Miljöskadefonden har en bredare täckning än det nuvarande försäkringssystemet, och finansieringen samlas in från aktörer vars verksamhet orsakar fara. Ur miljöskadefonden ersätts i regel inte skador som uppkommit före lagens ikraftträdande den 1 januari 2025.

Från och med 2025 betalas ersättningarna av både Miljöförsäkringscentralen och Miljöskadefonden. Alla skador som inträffat efter den 31 december 2024 anmäls till Miljöskadefonden. Miljöförsäkringscentralen ersätter å sin sida skador som uppkommit före 2025 också efter att den nya lagen trätt i kraft. Ersättning för gamla skador kan sökas hos Miljöförsäkringscentralen i ytterligare fem år efter det att den nya lagen har trätt i kraft, således till och med den 31 december 2029. Därefter kan ersättningsanspråk fram till den 31 december 2034 framställas till Miljöskadefonden också för skador som inträffat före 2025. Ersättningsanspråk ska enligt både den gamla och den nya lagen i allmänhet framställas inom tre år från det att den skadelidande fick kännedom om att ersättningen inte kan drivas in hos den som orsakat skadan.

Ur miljöskadefonden beviljas också understöd enligt prövning till de aktörer som svarar för ordnandet av räddningsväsendet för anskaffningar för bekämpning av miljöskador, eftersom också oljeskyddsfonden läggs ner när miljöskadefonden inleder sin verksamhet. Eftersom oljebekämpningen för närvarande är räddningsverksamhet enligt räddningslagen, finansieras också materielanskaffningarna och upprätthållandet av bekämpningsberedskapen i huvudsak ur statsbudgeten via välfärdsområdena. De utredningar som pågår inom oljeskyddsfonden slutförs, men nya ansökningar tas inte längre emot. Däremot kan man nu ansöka om statsunderstöd enligt stödlagen för objekt som oljeförorenats. Utskottet konstaterar utifrån inkommen utredning att Närings-, trafik- och miljöcentralen i Birkaland redan har fått åtskilliga ansökningar om understöd för utredning och sanering av förorenade områden som förorenats med oljekolväten. I några ansökningar har det dessutom begärts att utredning och sanering av ett område som är förorenat med oljekolväten ska ordnas.

Utskottet betonade i sitt betänkande om att inrätta en miljöskadefond (MiUB 16/2022 rd) att myndigheterna inom olika förvaltningsområden bör följa upp och samarbeta för att säkerställa att finansieringen räcker till. Riksdagen godkände också ett uttalande om detta. Utskottet betonar fortsättningsvis betydelsen av att upprätthålla en god beredskap för bekämpning av oljeskador och

Betänkande MiUB 2/2024 rd

anser det viktigt att detta följs upp och att det säkerställs genom lämpliga finansieringsarrangemang när oljeskyddsfondens verksamhet upphör.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Miljöutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 96/2023 rd utan ändringar.

Helsingfors 22.2.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Jenni Pitko gröna
medlem Pauli Aalto-Setälä saml
medlem Marko Asell sd
medlem Noora Fagerström saml
medlem Petri Huru saf
medlem Vesa Kallio cent
medlem Mai Kivelä vänst
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Johan Kvarnström sd
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Pinja Perholehto sd
medlem Jorma Piisinen saf
medlem Mikko Polvinen saf
medlem Tere Sammallahti saml
medlem Sara Seppänen saf
medlem Saara-Sofia Sirén saml.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.